

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE İZMİR'DE ÇIKMIŞ OLAN MİZAH GAZETELERİ -EDEB YAHU-

Yrd. Doç. Dr. Şerife ÇAĞIN*

ÖZ: II. Meşrutiyet dönemi basın hayatı bakımından oldukça hareketli bir dönemdir. Özellikle hürriyet ortamı içerisinde pek çok mizah gazetesi yayımlanmıştır. İstanbul kadar olmasa da İzmir'de de ciddi gazetelerin yanı sıra mizah alanında bir hareketlenme görülür. *Edeb Yahu*, *Kukuruk*, *Dellal*, *İbiş*, *Neşter*, *Tokmak*, *Zeybek* bu dönemde İzmir'de çıkmış olan mizah gazeteleridir. 16 Ekim 1908-27 Kasım 1909 tarihleri arasında elli altı sayı çıkarılan *Edeb Yahu*, II. Meşrutiyet döneminde İzmir'de yayımlanmış mizah gazeteleri içerisinde gerek sayı itibarıyla gerekse yazıların niteliği bakımından en dikkate değer olanıdır.

Anahtar Kelimeler: II. Meşrutiyet Dönemi, İzmir, mizah gazetesi, *Edeb Yahu*.

The Humor Gazettes Published in İzmir During the II Meşrutiyet Period -*Edeb Yahu*-

ABSTRACT: The term of second constitutionalism was regarded as an active period in press. Specifically in an atmosphere of freedom, humour gazettes had been printed. Not many as in Istanbul, but there had also been humour gazettes in Izmir besides serious newspapers. *Edeb Yahu*, *Kukuruk*, *Dellal*, *İbiş*, *Neşter*, *Tokmak*, *Zeybek* were humour gazettes in Izmir in this term. *Edeb Yahu* which had been printed between 16 October 1908–27 November 1909, fifty six issues had been published. This had been the most notable gazette of the era.

Key Words: 2nd Constitutionalism Term, İzmir, humour newspaper, *Edeb Yahu*

II. Meşrutiyet döneminin serbest ortamı içerisinde basın hayatında önemli bir hareketlenme yaşanmış ve peşi sıra pek çok dergi ve gazete yayımlanmıştır. Bunu büyük ölçüde II. Abdülhamit dönemindeki sansür ve II. Meşrutiyet'le birlikte ortaya çıkan basın özgürlüğüne bağlamak

* Ege Üni. Ed. Fak. TDE Böl. scagin@hotmail.com

mümkündür. Nitekim bu dönemde yüzlerce dergi ve gazetenin yayın hakkı birkaç gün içinde alınır. Pek çok ciddi gazetenin yanında mizah gazetelerinde de önemli bir yayın faaliyeti gözlenir. Turgut Çeviker, zahmetli bir çalışmanın ürünü olan *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü* başlıklı üç ciltlik çalışmasının Meşrutiyet Dönemi'ni (1908-1918) kapsayan 2. cildinde bu dönemde doksan iki mizah dergi ve gazetesini tespit edip incelediğini belirtmektedir. Kütüphanelere, kataloglara intikal etmemiş, dergi ve gazete sayfalarında kalmış olan basına dair haberler üzerine yapılacak ciddi araştırmalar sonucunda bu sayının daha da artacağını söyleyebiliriz.

Özellikle, tam anlamıyla belli bir disiplinin malzemesi sayılamayacak mizah dergi ve gazeteleri üzerine çalışmaların yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Oysa gündelik hayatın, siyasetin, ekonominin, sokaktaki insanın kalbi bu sayfalarda atmaktadır.

Ö. Faruk Huyugüzel'in *1928'e kadar İzmir'de çıkmış Türkçe Kitap ve Süreli Yayınlar Kataloğu* başlıklı meşakkatli bir sürecin ürünü olduğu anlaşılan çalışması İstanbul kadar olmasa da İzmir basınında da II. Meşrutiyet sonrasında önemli bir hareketlenme olduğunu göstermektedir.

Çalışmamızda esas olarak II. Meşrutiyet dönemi İzmir'inde en uzun süreli mizah gazetesi sıfatıyla yayın hayatını sürdürmüş olan *Edeb Yahu* gazetesini inceleyeceğiz. Ancak *Edeb Yahu*'ya geçmeden önce İzmir'de II. Meşrutiyet döneminde (1908-1918) çıkmış olan diğer mizahî gazeteler hakkında bilgi vermenin faydalı olacağı kanaatindeyiz¹.

Huyugüzel'in tespitlerine göre İzmir'de gazeteciliği, mizahî şiirleri ve hatıraları ile tanınmış olan Hüseyin Rıfat (Işıl) II. Meşrutiyet döneminde iki mizah gazetesi çıkarmıştır. Bunlardan ilki 16 Ağustos 1324/29 Ağustos 1908-6 Eylül 1324/19 Eylül 1908 tarihleri arasında dört sayı çıkmış olan *Kukuruk*'tur. Huyugüzel, *Kukuruk*'un, aynı dönemde çıkan *Edeb Yahu* ve *İbiş* gibi mizah gazetelerinden oldukça geride olduğunu belirtmektedir (Huyugüzel 2000: 243; 1996: 55). Diğeri, hiçbir nüshası kütüphanelerde bulunmayan *Dellal*'dir. Sadece *Musavver Emel*, nr. 2, 17/30 Eylül 1325/1909'da "Bu kere Kadızade Hüseyin Rıfat Bey biraderimizin idaresi altında neşredilmeye başlanan *Dellâl* refikimizi tebrik ile devamını temenni ederiz" şeklinde bir haber vardır (Huyugüzel 2000: 243).

¹ Ö. Faruk Huyugüzel, söz konusu çalışmasında bu dönemde gazete, dergi ayırımının çok kesin olmadığını belirterek haber veya mizah özelliği ağır basan süreli yayınları gazeteler kısmına, fikrî ve edebî tarafı ağır basanları da dergiler kısmına dâhil ettiğini söylemektedir (Huyugüzel 1996). Biz de bu ayırımı esas alarak üzerinde durduğumuz mizah yayınlarını "gazete" üst başlığıyla değerlendirdik.

6 Teşrinisani 1908-5 Mayıs 1909 tarihleri arasında yirmi dört sayı çıkmış olan *İbiş*, Perşembe günleri neşredilen haftalık, mizahî gazetedir. 15. ve 24. sayılarını görebildiğimiz *İbiş*'in sahib-i imtiyazı Ahmet Cemil, sermuaharri İbiş, sermuahatabı Memiş'tir². Çeviker'in verdiği bilgiye göre müdürü Mahmut Tahir'dir. *Edeb Yahu*'nun yayını sürerken ayrılan Ahmet Cemil *İbiş*'i kurar. 8. sayısında şöyle bir not vardır: "İmtiyaz sahibi, yazarı ve ressamı ve sorumlu müdürü: Ahmet Cemil" (Çeviker 1988: 156). Mahall-i idaresi, Kemeraltı'nda Eczane-i Osmanî ittisalindeki sokaktadır. 15. sayının Mizanülhukuk Matbaası'nda, 24. sayının ise Köylü Matbaası'nda basıldığı belirtilmektedir³. Gazetede büyük ölçüde İbiş ile Memiş arasındaki muhavere yer alır. *İbiş*'in yazı ve karikatürleri genel olarak Abdülhamit'in zulmü, belediyenin ihmalinden kaynaklanan sorunlar, Kâmil Paşa'nın muhakemesi ve Mısır meselesi gibi eski yönetime uzanan meseleler hakkındadır.

İzmir'de çıkmış olan bir başka mizah gazetesi *Neşter*'dir. *Neşter* 10 Nisan 1909-Haziran 1909 tarihleri arasında "Tebâyi-i beşeriyenin selâmet-i mestûresini teşrih ve tahlil eder haftalık mizah gazetesidir" ibaresiyle dokuz sayı çıkmıştır (Huyugüzel 1996: 57).

Mayıs 1910-Ekim 1910 tarihlerinde yirmi sayı çıkmış olan *Tokmak*'ın imtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü, 1918-1919 yılları arasında yayımlanan *Müsavat* gazetesinin de sorumlu müdürü olan Mehmet Emin'dir (Huyugüzel 2000: 330). Gazete "siyasî, hezefî musavver Osmanlı gazetesidir" ibaresiyle çıkar. 15. ve 20. sayılarını görebildiğimiz gazetede Eşref'in birer kitasına yer verilmiştir. Ayrıca M. (Kaf), Laf Ebesi, Silah, Komşu Kedisi imzalarına rastlanmaktadır.

² Ahmet Cemil (1880-1920), II. Meşrutiyet döneminde ün yapmış İzmirli şairlerden ve mizah yazarlarından. *İbiş* gazetesinin çıkışı *Ahenk*'te (nr. 3757, 19 Teşrinisani/Kasım 1908) şöyle duyurulur: "*İstikbal* gazetesi sahib-i imtiyazı Cemil Bey tarafından ruhsatı istihsal kılınmış olan *İbiş* nam mizah refikimiz dünkü gün intişara başlamıştır" (Huyugüzel 2000: 31-33).

³ Çok okuyucu çeken bu gazete Ahmet Cemil'in tanınmasına sebep olur. 1919 Mayıs'ında *İbiş*'i yeniden çıkarmak isterse de başarılı olamaz *Yeni İzmir* dergisinde çıkan bir yazıda ("Eşref", nr. 3, 9 Mayıs 1335, s. 11) Ahmet Cemil ve Mustafa Şatım'ın çıkaracakları *İbiş* gazetesinde Eşref'in basılmamış eserlerini yayımlayacakları bildirilmekle birlikte bu gazetenin çıktığına dair hiçbir kayıt yoktur (Huyugüzel 2000: 31).

8 Şubat 1924-24 Mayıs 1924 tarihleri arasında *İbiş*'in devamı olarak görebileceğimiz *Yeni İbiş* gazetesi on yedi sayı olarak çıkar. Müessisi "Ahmet Cemil merhum" olarak belirtilir. Müdür-i mesul, Çulluzade Halit; umur-ı tahririye müdürü, Alemdaroğlu Lütfi'dir. Muharrirler Zeynel Besim, Alemdaroğlu; idarehanesi, Belediye civarında İnkılâp Matbaası fevkinde daire-i mahsusadır. İnkılâp Matbaası'nda tab olunmuştur.

II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde İzmir'in çok popüler gazetecilerinden olan Kantarağasızade Ömer Selahattin'in çıkardığı *Zeybek* gazetesi yine dönemin kısa süreli çıkmış olan yayınlarından (Huyugüzel 2000: 492).

22 Teşrinisani 1334/1918-18 Kânunievvel 1334/1918 tarihleri arasında dört sayı çıkmış olan gazetenin başında şu ibare yer almaktadır: “Şimdilik haftada bir çıkar, ciddi ve mizah her silahı atar, resimli ‘barışmaz avam’ zeybek gazetesidir”. İdarehane ve matbaa: Kemeraltı'nda Marifet Matbaası. Yazıhanesi: Bozdağ'ın Kırklar Sivrisi.

“Kahbe Deli” imzasıyla burada efeliği yücelten yazılar yayımlayan Ömer Selahattin 13 Nisan 1919'dan itibaren *Zeybek*'in yerine günlük olarak *Efe*'yi çıkarmaya başlar. Ancak işgal günü Yunan kuvvetleri gazetenin idarehanesini tahrip ederek hem gazeteyi kapatır hem de yazarın eserlerine ve evrakına zarar verirler. Bu iki gazete de Türkçü ve halkçı tiplerleriyle dikkati çeker (Huyugüzel 2000: 492-493).

II. Meşrutiyet Devri İzmir Basımında Önemli Bir Yeri olan *Edeb Yahu*

3 Teşrinievvel 1324/16 Ekim 1908-21 Teşrinisani 1325/4 Aralık 1909 tarihleri arasında elli yedi sayı çıkarılan *Edeb Yahu*, II. Meşrutiyet döneminde İzmir'de yayımlanmış mizah gazeteleri içerisinde gerek sayı itibarıyla gerekse yazıların niteliği bakımından en dikkate değer olanıdır. İmtiyaz sahibi Zeytinoğlu Mehmet Remzi, sorumlu müdür Taşlızade Hasan Rüştü, başyazarı Şair Eşref'tir. İdarehanesi, dava vekili Taşlızade Hasan Beyin yazıhanesidir. Her sayıda “Edeb Yahu” klişesinin altında Şair Eşref'e ait olduğunu düşündüğümüz şu kıta yer almaktadır:

*Aransın hakkı varsa her kimin kimde, mahâkimde
Demem sâir refikânımla mîzâna Edeb Yâhû
Hükümet bundan evvel etti matbûâtı çırçıplak
Kusûra bakmasınlar, çıktı meydâna Edeb Yâhû*

Aynı kıta, ilk sayıda yer alan ve üslûbundaki benzerlikten dolayı derginin başmuharriri Eşref'in kaleminden çıktığını düşündüğümüz “Mukaddime”nin sonunda da yer almaktadır. “Edeb Yahu” klişesinin altına yan yana birer beyit hâlinde yazılan kıtanın hemen altında iki çizgi arasında “Şimdilik haftada bir defa cuma günleri neşr olunur Osmanlı mizah gazetesidir” ibaresi yer almaktadır. 16. sayıda ibare “Şimdilik haftada bir defa cumartesi günleri neşrolunur ciddi ve mizah yazar Osmanlı gazetesidir” şeklinde değişir. 15. sayıdan itibaren de Eşref'in kıtasının yerini “Edeb bir tâc imiş nûr-ı Hüdâdan/Giy ol tâcî emîn ol her belâdan” beyti alır. 26. sayıda sorumlu müdür Müderriszade Mehmet Kâmil, 27. sayıda

ise imtiyaz sahibi olan Mehmet Remzi aynı zamanda sorumlu müdür olur, başmuharrir de Hafız İsmail şeklinde değişir. Başmuharrir 32. sayı da Ahmet Cemil⁴, 44. sayıda Nüzhet Hâtifi'dir. 46. sayıdan sonra elimizde sadece 52, 56 ve 57. sayılar olduğu için göremediğimiz diğer sayılarda ne gibi değişiklikler olduğunu bilemiyoruz, ancak 52. sayıda sorumlu müdür Osman Nuri, sermuharrir Mehmet Said olarak değişmiştir⁵.

İlk sayıda “Mukaddime” başlığı altında derginin ismi olan *Edeb Yahu* ifadesinden hareketle dönemin hangi yanlışlarına “edeb yahu” deneneği mizahî bir üslupla anlatılır:

Zamanımızda bu “Edeb yahu”nun mahall-i tatbîki pek çoktur. Ezcümle hürriyeti, alacağını alıp borcunu vermemek zannedenlere “Edeb yahu!”⁶.

Haddini bilmeden polis namzedi çıkanlara, namzetlerin ehliyetlileri varken inadına yapar gibi ehliyetsizlerin üzerine rey veren ve ârâ-yı umûmiyeyi kâğıt paçavrası gibi parçalayan müntehib-i sânilere de maa't-takbîh “Edeb yahu” denilir.

Her ihtiyaç bitmiş de yalnız iki mesele kalmış gibi diyâneti elde alet ederek tesettür-i nisvân meselesiyle uğraşan ve halkı birbirine düşürmek için münafıklık eden vâizlere, gazetecilere dahi maa't-teşhîr “Edeb yahu” denilir.

Esbak Bahriye Nazırı Celâl Paşa, Tophane müşiri Zeki Paşa babalarını gözetmezler, aç bırakırlar. “Canım bunlar sizin sebeb-i hayatınızdır, niçin bakmıyorsunuz?” denildikçe “Babalarımız zevklerini icra esnasında sâika-i tesâdüfle biz de dünyaya gelmişiz. Biz onları infâk ve iâşeye mecbur değiliz” dedikleri vakit “Edeb yahu” denilir.

Tecessüs alamadıkları için hizmet ve betâetle muamele gören ve sırtmış köpek gibi amirlerinin yüzüne atılan memurlara, ashâb-ı mesâlihın resmen davet olunduğu vakitten ancak iki üç saat sonra toplanıp işe başlayan ve vaktin adem-i müsâadesine meb-

⁴ Huyugüzel, *İbiş ve Edeb Yahu*'da yer alan imzasız şiir ve muhaverelerin büyük bir kısmının Ahmet Cemil'in kaleminden çıktığını belirtmektedir (Huyugüzel 2000: 33).

⁵ *Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828-1928)*'de *Edeb Yahu*'nun 36-56 sayılarının Ankara Millî Kütüphane'de olduğu belirtilmektedir; ancak kütüphanede bu sayılar eksik olarak mevcuttur (Duman 2000: 274-275).

⁶ Geçen gün civar kazaların birisinde herifin birisi karısını boşar. Nikâh ve nafaka istediklerinde “Madem ki hürriyet vardır, bir para vermem” demiş. (*Edeb Yahu*'nun notu).

nî işleri vakt-i âhara ta'lik ederek hukûk-ı ibâdî mahkemelerde süründüren mahkeme heyetlerine de “Edeb yahu” denilir.

Menâfi-i vatan uğrunda kemâl-i germî ile çalışmayı bırakıp da ara sıra çingâr çıkararak birbirine saldıran gazetecilere “Edeb yahu” denilir.

Yine aynı sayıda “Mesleğimiz” başlıklı yazıda geçen “Bizim mebede-i hareketimiz şathiyat, fakat hedefimiz ciddiyattır” ifadesi derginin tuttuğu yolu ortaya koymaktadır.

Edeb Yahu sadece mizahî yazılara yer veren bir gazete değildir. Ciddî üslupla kaleme alınmış siyasî ve sosyal hayatla ilgili yazılar, şiir ve hikâye gibi edebî metinler onu, dönemin özellikle kısa süreli çıkmış, yergi ve gülmeceyi gaye edinen gazetelerinden ayırmaktadır.

Edeb Yahu'da yer alan yazılarda ağırlıklı olarak Girit ve Bosna-Hersek olayları, Meclis-i Mebusan'ın açılışı için yapılan seçimler, basın, II. Abdülhamit'in hal'i ve II. Meşrutiyet yönetimiyle birlikte Mehmet Reşat'ın tahta çıkışı, belediye kaynaklı sorunlar, gündelik hayatla ilgili meseleler ele alınır. Bunların dışında yoğun olarak şiire yer verilmekle birlikte özellikle son sayılarda hikâyelere ve tiyatroyla ilgili eleştirilere de yer verilir.

Ayrıca basın hayatına atılmış olan gazete ve dergi ilanları üzerinde de durmak gerekir. Yazımızın başında da belirttiğimiz üzere pek çok süreli yayın hâlen kütüphanelere ve kataloglara intikal etmemiştir. Basın tarihine katkı olabileceğini düşündüğümüz bu ilanları çalışmamızın sonuna “Ek” hâlinde aynen ilave ettik.

II. Meşrutiyetin ilânından kısa bir süre sonra ortaya çıkan Girit ve Bosna-Hersek olaylarına, ecnebilere tanınan imtiyazlarla ilgili havadislerle yer verilerek bu konuda yönetim eleştirilir. 3. sayıda yer alan “Ciddî” başlıklı yazı Avusturya-Macaristan'ın Bosna-Hersek'i ilhakı üzerine Avusturya malları üzerine Osmanlı idaresi tarafından konulan boykotajla ilgilidir. Halk, fes yerine kalpak giymesi hususunda teşvik edilir ve bu konuda sadece külahların değil, ondan ziyade dimağların değişmesi gerektiği vurgulanır. Yazının sonunda da imzasız olan şu kıtaya yer verilir:

*Ma'rifetsiz olan ebnâ-yı beşer
Ekseriyyâ işi cehliyle yıkar
Eğer alında değişmezse dimağ
Kuru tebdil-i külâhdan ne çıkar*

9. sayıda yine bu meseleyle ilgili “Boykotaj Hadiseleri” başlıklı mizahî bir muhavereye yer verilir. Muhavere şöyledir:

Yaşlı başlı, haysiyetli, bir zatın fesi çarşıda çocuğun biri ta-

rafından yırtılması üzerine o zat çocuğa karşı isti'mal-i şiddet eder. Çocuk babasının refakatiyle polis idaresine müracaat eder. Efendi de gider. Polis ile beyinlerinde şöyle bir muhavere cereyan eder:

Polis: Şu çocuğa karşı niçin irae-i şiddet ettiniz?

Efendi: Niçin mele-in-nâsda fesimi başımdan kapıp yırttı ve niçin siz bu gibi taarruzata bakmıyorsunuz?

Polis: Bu bize taalluk etmez. Milletın bileceği bir şeydir.

Efendi: Mademki bu, milletin bileceği bir şeydir, sizin lüzumunuz kalmaz. Ben de milletten bir ferdim. Efrad-ı milletimden biri bana karşı tecavüz etti. Ben de müdafaa-i hukuk ettim. Sizin şurada şimdi işe karışmanız abestir. Bırakınız biz efrad-ı millet yekdiğeri-mizle böyle uzlaşır gideriz.

Polis: Fakat bu hareketiniz hilaf-ı kanundur. Böyle yapmamalısınız.

Efendi: Böyle çocukların tecavüzatına meydan vermeniz kanun mudur? Bana nasihat vereceğinize hukuk-ı umumiyyeyi muhafaza ve müteceviz şu çocuğun pederine nasihat vermeniz daha evvel düşüneceğiniz bir keyfiyet değil midir? Eğer bu da doğru değil ise dediğim gibi millet işine karışmayınız. Biz aramızda uzlaşır gideriz.

Edeb Yahu:

Polis, millet işine karışmamalı. Efendi fesinden vazgeçmeli, külah giymeli. Çocuk da efendinin elini öpmeli. İşe böyle nihayet verip milletçe uzlaşmalı.

6. sayıda "Ciddi" başlıklı yazıda İzmir'de yayımlanan *Nea Symirnea* isimli Rumca gazetenin senelerden beri kardeş gibi geçinmiş olan iki unsur arasına nifak sokmaya çalıştığı vurgulanır. Yine 38. sayıda "İzmir Valisi Kâzım Paşa Hazretlerinin Nazar-ı Dikkatine: Uyumayalım" başlıklı yazıda Rumlara ait fesat cemiyetlerinin Rum çocuklarını kullanarak halkı birbirine düşürmeye çalıştıkları konusunda hükümet uyarılır.

38. sayıda Nekregü ile Pîşekârı imzalı Girit meselesi dolayısıyla Yunanlılara ihtar niteliğinde şu kıtalar yer alır:

Tâ altı asırdan beri târîh-i beşerde

Evsâf-ı hamâsetle adı şanlılarınız biz

Yunanlılara şöylece ihtâr ederiz ki:

Şark'ı, Roma'yı mahveden Osmanlılarınız biz.

Diğer:

*İstiyormuş Elinozlar Girit'i
İstemek gerçi kolay, alması güç
Acısı geçti mi dünkü dayağın
Daha pek eskimedi 313⁷.*

41. sayıda “Gazeteler Ne Yazıyor?” başlıklı bölümde *Edeb Yahı*’nun ağzından Bosna-Hersek, Girit meselesi dolayısıyla hükümet eleştirilir.

Yabancılar sadece Girit, Bosna-Hersek meseleleriyle gündeme gelmez, aynı zamanda vapur işletmelerinin de ecnebilerin eline geçmesi, idarenin bu konudaki pasifliği ve yerli halkın rahatsızlığı dile getirilir.

Bununla ilgili 41. sayıda “Müstahdeminden Biri”nin gönderdiği “Açık Mektup” a yer verilir. Şirket vapurları mürettebatına hitaben yazılmış bu mektupta, aralarına ecnebilerin karışmaya başladığı, buna karşı birlik olmaları gerektiği belirtilir. Şirketin bir Osmanlı şirketi olduğu ve Osmanlı amirlerinin idaresinde bulundurulması gerektiği vurgulanır.

Yine 42. sayıda “Muhavere” kısmında Osmanlı tabiiyetinde bulunan Hacı Davut vapurunda ecnebi mürettebattan birinin bir Osmanlı yolcuya uygunsuz davranışları anlatılarak Şirket-i Hamidiye’nin içinde bulunduğu durum üzerinde durulur.

43. sayıda “Ne Var Ne Yok” başlıklı bölümde bazı Musevilerin bir vakitler Osmanlılıktan, hamiyetten bahsederken şimdi Yunan serpuşlarına yakınlık gösterdiklerinden yakınılır.

Gazeteye en çok akseden meselelerden birisi de 17 Aralık 1908 tarihinde Meclis-i Mebusan’ın açılışı için yapılan seçimlerle ilgili sorunlar, aday gösterilen kişilere dair olumlu veya olumsuz eleştirilerdir. 2. sayıda mebus adaylarının cahilliklerini ortaya koyan “Bir Efendi ile Mebus Namzetlerinden Biri Arasında” başlıklı mizahî bir muhavere yer alır. Muhavere şöyledir:

Efendi –Adem-i merkezियette mahzur var mı? Lütfen teşrih eder misiniz?

Namzet –Adem-i merkeziyet adem-i merkeziyettir ve olamaz da. Ben merkeziyet reyindeyim.

Efendi –Hay Allah razı olsun! Merkeziyeti senin kadar işte şimdi anladım. Lütfen teşebbüs-i şahsîyi de izah buyurur musunuz?

⁷ Rumî 1313 tarihi, 1897 yılında Osmanlıların zaferiyle sonuçlanan Türk-Yunan savaşına işaret etmektedir.

-Teşebbüs-i şahsî katiyen caiz değildir. Teşebbüs umumîdir.

-Teşekkür ederim. Gel elinden öpeyim.

3. sayıda “Daire-i Belediyeden” başlığı altında İzmir’in seçim şubeleri ve şubelere memur olunan kişiler hakkında bilgi verilir. Yine aynı sayıda “Açık Mektup” başlığı altında Aydın sancağı mebus adaylarından Cemil Bey’e “Ma’den-i künyenizin neden ibaret olduğunu, düçar olduğunuz son hapis felâketinden nasıl kurtulabildiğinizi izah etmek suretiyle efkâr-ı umûmiyyeye bir hesap vermeniz arzu olunuyor” denilerek, ya hesap vermesi ya da onurlu davranarak adaylıktan vazgeçmesi istenir. Yazının sonundaki “Namzetlere Dair Kıta” da adayların ehliyetsizlikle-riyle ilgilidir:

*Etmiyor namzetlerimiz çoğu
Keff-i yed, ahvâle mahrem çıkmıyor
Düştü ârâ-yı umûma tefrika
İçlerinden hiçbir adam çıkmıyor.*

5. sayıda yer alan V. Vedad’ın “İzmir’den Meclis-i Mebusan’a Doğru” başlıklı yazısında her şeyi bildiğini, bütün olumlu vasıfların kendilerinde olduğunu düşünen mebuslar eleştirilir.

8. sayıda ise “Acınır” başlığı altında mebusların acınacak hâlleri mizahî bir üslupla şöyle maddelendirilir:

-Meclis-i Mebusan kapısında açılması için bevâb gibi bekleyen mebuslara

-Mebus tayin olunmak için tashih-i sinni iddiasında bulunanlara

-Ya mebus olurum ya intihar ederim diyenlere

-Mebus olduktan sonra seyyidü’l-kavm geçinerek kimseye selam vermeyenlere

-Mebus olmak için her kazayı temin yoluna çalışanlara

10. sayıda “Mebus Alayı” başlıklı yazıda mebusların İstanbul’a arkaalarında eski zaman zeybeği kıyafetindeki kişilerin eşliğinde gitmeleri eleştirilir. Şair Eşref’in de buna daîr iki kıtası nakledilir. Kıtalardan biri şöyledir:

*Çok bile böyle müvekkiller için böyle vekîl
Müddeîyi dinlemez, o kendi hulyâsındadır
Milletin kaldırmak arzû ettiği zeybekliğin
Birtakım meb’ûslar ihyâsı sevdâsındadır.*

14. sayıda “İstanbul’da Neler Oluyor-Sahib-i İmtiyazımızın Seya-

hati” başlıklı yazıda aralarında Remzi Zeytinoğlu’nun da bulunduğu iki arkadaşın karşılıklı konuşmasına yer verilir. Meşrutiyetin ilanıya memleketin dört bir tarafından gelen mebusların durumu ve halktaki izdiham mizahî bir üslupla eleştirilir. Yazının devamında yer alan “Lahika” kısmında ise Remzi Zeytinoğlu ile bu karmaşayı kaleme alan kişi arasında şöyle bir konuşma geçer:

-Ha!.. O car car öten, bize de o kadar nefes telef ettiren ve-killlerimiz ne oldular? Onlar ki karada, denizde, vapurda, kayıkta, arabada bar bar bağıyorlardı. Şimdi niye sesleri çıkmıyor. Hiç birinin namını Meclis-i Mebusan’da şöyle dedi, böyle attı tuttu diye gazetelerde okumak nasip olmayacak mı? Oraya bizi müdafaa için mi gittiler yoksa ziyafetlerle (!), eğlentilerle vakit geçirmek için mi? Rica ederim şunu yaz, hem de ağırca yaz.

-Yok. Hakkın yok. Köylü’yü okumadın mı? Manisa mebusu Şekip Bey, valinin hakkında bu kadar şikâyet varken halâ devam-ı memuriyeti ne hikmete mebni olduğunun Dahiliye Nezaretinden sorulmasını talep etmiş, meclis de bu teklifi kabul eylemiş. İşte sana yeri gelince söyler, susmaz, alınmaz, satılmaz bir mebus.

-İyi ama o bir tane azimim! Biz vilâyetten tamam on dört kişi gönderdik. Onların sesi neden çıkmıyor?

-Çıkar çıkar merak etme! Onlar da söylerler, fakat sırasıyla, yerinde anladın mı? Sen onlardan daha iyi mi bileceksin?

-Ya!.. Romanya vapurunun güvertesi yeri idi öyle mi? Bana kalırsa onlar söyleyecek yerde susacaklar, dinlenecek yerde de sü-kût edecekler. Tıpkı hocanın hikâyesi gibi. Biliyorsun ya! Merhum birine:

-Onu burada, kulağını da babanın evinde deldirecektin demiş idi.

15. sayıda “Millet Meclisi” başlıklı yazıda mebusların kayıtsız şartsız Kâmil Paşa’nın sözlerine tabi olmaları, hep beraber alkış kesilmeleri hicvedilir. 24. sayıda yine “Millet Meclisi” başlıklı yazıda mebuslar ve firkaçılık hicvedilir.

25. sayıda “Mebuslarımız” başlıklı mizahî yazıda mecliste matbuat nizamnamesine ses çıkarmayan, sükût eden mebuslar hicvedilir ve bunlara dönüşlerinde mükâfat olarak gazete idaresinin belirlediği mahallelerde birer hane verileceği duyurulur.

Dönemle ilgili *Edeb Yahu*’ya yansıyan diğer bir konu basındır. Bir taraftan basın, bazı kişiler hakkında yalan yanlış haberler verdiği için

eleştirilirken, diğer taraftan gazetecilerin uğradığı haksızlıklar dile getirilir ve özellikle de yeni matbuat nizamnamesi eleştirilir.

2. sayıda *Kalem* gazetesinin sorumlu müdürü Salah Bey'in, Almanya imparatoru hakkında yazdığı bir makale üzerine, İstanbul'daki Almanya elçisinin müracaatıyla zaptiye nezareti tarafından tutuklandığı duyurulur ve sansür şu cümlelerle hicvedilir:

Edeb Yahu!

Biz sansürü kaldırdık diye sevinip dururken şimdi başımıza bir de sansür olarak Almanya sefiri çıktı. Bizim bildiğimiz eski sansürler eskârı hapsederdi. Şimdikiler hem eskârı hem insanı hap-sediyorlar. Edeb Yahu!

10. sayıda “İnsaf Yahu” başlıklı yazıda bazı gazetecilerin, kendi yakınlarını devlet kalemlerine getirmek için memuriyeti süresince hayırlı işler yapmış olan Vali Rauf Paşa gibi değerli bir idareci hakkında uluorta yazılar yazmaları eleştirilir. Jurnalciliğin yerini II. Meşrutiyet döneminde gazeteciliğin aldığı söylenerek Eşref'in şu kıtasına yer verilir:

*Olmadık gitti bu âlemde belâdan hâlî
Bizce yok mu acabâ kurtuluşun imkânı
Eskiden korkar idik nerde hafîyye görsek
Korkutur milleti şimdi gazete erkânı.*

18. sayıda mizahî muhavere, fıkra ve şiirlerle matbuat nizamnamesine oldukça geniş yer ayrılmıştır “Gazeteler Ne Yazıyor” başlıklı bölümde *Ahenk, Edeb Yahu, Hizmet, Köylü, İkdâm, Serbestî, Saadet* arasında bu mesele masaya yatırılır. “Telgraflar” kısmında Şair Eşref'in basınla ilgili *Yeni Gazete*'de yayımlanan iki hiciv kıtasına yer verilmiştir. Yine “Hoppala! Matbuat Nizamnamesinin Yeni Bombaları” başlığı altında basın kanununun bazı maddelerinden hareketle aşağıya aldığımız fıkra nakledilmiştir:

Murad-ı Râbi zamanında malûm olduğu üzere tütün içmek katiyyen men edilmiş, mütecasirleri de idam edilmekte bulunmuştu. Tiryakilerden üç ihtiyar yeniçeri bir gece mezaristandan birine giderler ve bir kabir içine girerek gizlice tütün içmeye başlarlar. O sırada tebdil-i kıyafetle şehri dolaşmakta olan hakan-ı merhum kendilerine rast gelmekle aralarında şu yolda muhavere cereyan eder.

-Babalar, gecenin yarısından sonra burada ne işiniz var?

-Ne olacak, görüyorsun a! Üçümüz de ihtiyarız, serde ise deşetli tiryakilik var. Tütün içmeye cesaret edenlerin boyunları vuruluyor. Ne yapalım şuraya sokulduk, bir iki çubuk çekiştiriyor-

ruz.

Bu sözler üzerine Murad-ı Râbi de yanlarına oturarak bir hayli hasbihal ederler. Gideceğine yakın bir münasebet getirerek yeniçerilerin isimlerini sorar. İçlerinden biri hâsıl ettiği şüphe üzerine:

-Ya sizin isminiz?

-Murat.

-Râbiliği de var mı?

-Var ya!

-Öyle ise buyurun cenaze namazına, der. Kabrin içine uzanır.

Şüphesiz ki şu muzır bentleri havi olan nizamname-i ma'hud mevki-i tatbiki konulursa her gazete bunu der:

Buyurun cenaze namazına!

19. sayıda, Şair Eşref'e *Edeb Yahu* idaresinin gönderdiği mizahî "Mektup"ta yeni matbuat nizamnamesine göre Eşref'in, hicivlerinden dolayı pek çok ceza ödemek zorunda kalacağı belirtilir. Mizahî bakımdan da başarılı bulduğumuz bu mektubu aynen alıyoruz:

Şahs-ı kıymetdarınızı ne mertebe sevdiğimizi bilirsiniz. Gözlerimizle sizi görebilmek için ne kadar ararsak fikrimizle de hukuk ve menafîinizi aynı suretle taharri ve takip etmekte olduğumuza kalb-i seliminiz şehadet eder. İstanbul'da ifrat-ı meşguliyetiniz hasibiyle yemin ü yesâra bakmaya, sizi müteessir edecek ahvale dikkat buyurmaya vaktiniz olamayacağından yeni matbuat nizamnamesinin bir maddesini nazar-ı mehamm-aşına-yı alilerine arza müsararaata mecbur olduk. Madde şudur, mütalâa buyurun:

"Yirmi altıncı madde: Hanedan-ı saltanat ve memurîn-i hükûmet ve heyet-i resmiye ve memalik-i Osmaniyede mukim memurîn-i siyasiye ve konsoloslar aleyhinde zemm vukuunda müdir-i mes'ul ve sahib-i makaleden yüzer altından ikişer yüz altına kadar ve kadh vukuunda ise kendilerinden ellişer altından yüzer altına ve efrad-ı ahaliden biri hakkında zemm vukuunda dahi yine bunlardan yüzer altından ikişer yüz altına ve zemm vukuunda da yirmi beşer altından yüzer altına kadar ceza-yı nakdi alınır."

Bu nizamnamenin maziye taalluk eden neşriyata dair ve hatıta ayrıca fikra-i cezaiyeyi mutazammın bir zeyli olduğu rivayet olunuyor. Hatırımızda kaldığına göre zat-ı âlinizin tadad olunan zeminlerde binlerce eserleriniz var. Bundan sonra da duramazsı-

nız. Her türlü mevanie rağmen yine o yolda binlerce şiirler söylediniz. Bunları düşündükçe tüylerimiz ürperiyor.

Kıta:

*Gördün şu müthiş maddeyi inşâd-ı hicve tövbe et
Ne nazm ile ne nesr ile tezyîfe etme ictirâ
Mâzîdeki eş'ârına mahsûben isti'câl ile
Sen şimdilik aç kîseyi hâzırla bir milyon lira*

36. sayıda “İstanbul’da Neler Oluyor” ve “Mebuslarımız” başlıklı yazılarda yine Matbuat Nizamnamesi ve basına getirilen sansür eleştirilir. Son sayıda başmuharrir M. Said’in “Naçız Bir Mülahazam” başlıklı basına getirilen yasaklamalarla ilgili bir yazısı yer alır. Bu yazıda her ne kadar II. Meşrutiyet’le birlikte hürriyet ilân edildiyse de Matbuat Kanunu’nun yeterli olmadığı ifade edilmekte, örnek olarak İzmir’de gazeteciler hakkında çok sayıda açılan dava gösterilmekte, bu durumun düzeltilmesi talep edilmektedir.

Siyasî meselelerle ilgili en fazla üzerinde durulan konulardan birisi de II. Abdülhamit’in Hal’i ve II. Meşrutiyet yönetimiyle birlikte Mehmet Reşat’ın tahta çıkışıdır. 28. sayıda Abdülhamit’in zaman içerisinde gücünü ve saygınlığını kaybetmesi lakaplarındaki değişimle şöyle verilir:

On ay evvel: Zıllu’l-lâh fi’l-âlem / Halife-i Resûlü’s-sakaleyn / Hakan-ı güzin-i âl-i Osman / Nur-ı dide-i İslamiyan / Mefhar-ı şehin-şahan-ı heft-iklim / Velinimet-i bî-minnet-i âlemiyan / Nizam-bahş-ı ümem / Fahrü’l-Arab ve’l-Acem / Padişah-ı teb’a-perver / Şehinşah-ı maarif-güster / Daver-i âli-güher / Nihal-i gülşen-i devlet / Sahib-i yegâne-i milliyet / Şevketmeab-ı kudsiyyet-nisab

On Temmuz’dan sonra: Hür Osmanlıların büyük padişahı / Cenab-ı padişah / Abdülhamid-i sani / Hazret-i padişah / Padişahımız efendimiz / Şevketli efendimiz.

El-hâletü hâzihi: Hükümdar-ı gayr-ı meşru / İstibdad padişahı / Eski Bizans, çehre-i menhus-ı istibdad / Cani-i azam / Hunhar-ı muazzam / Bela-yı mübrim / Yıldız kahramanı / Hain-i din ü devlet.

29. sayıda “Cülus-ı Padişahî” başlıklı yazıda V. Mehmet’in tahta çıkışı büyük bir coşku ve geleceğe dair temennilerle karşılanırken yine aynı sayıda “Abdülhamit’in Hal’i Münasebetiyle” ve “Sultan-ı Mahlû’un Çehresi” başlıklı kısımlarda Abdülhamit ve yönetimi hicvedilir.

30. sayıda “Millet Defineyi Buldu” başlıklı mizahî yazıda Abdülhamit’in Hal’inden sonra Yıldız’dan çıkan değerli eşyalar anlatılır. Der-

giye göre bunlar milleti soyarak kazanılmış olan paralarla biriktirilmiştir. Bu meseleyle ilişkili olarak yazının devamında Koca Ragıp Paşa ve Haşmet arasındaki mizahî bir muhavereye yer verilir.

38. sayıda “Hakan-ı Sâbık da Şair İmiş” başlıklı yazıda 13 Nisan’dan beri Abdülhamit’in meşgalelerinden, özellikle de musikiye, balıkçılığa, kuşçuluğa, atçılığa, satıcılığa, oymacılığa olan merakından bahsedildiği hâlde şairliğinden bahsedilmediği belirtilerek onun ağzından idareciliğini hicveden bir gazel söylenir:

*Rus’a yüsr-i tarîk-i Yesrib-i Batha’yi⁸ ben verdim
Avusturya’ya dostum Hersek’i, Bosna’yı ben verdim
Ne dersin söyle ey Viktorya⁹ dersem zâtına şâyet
Sana Kıbrıs’ı, Mısır’ı, bî-vefâ her câyı ben verdim
Cehennemlik bir âdemsin beni söyletme ey İzzet¹⁰
Sana dünya yüzünde cennet-i a’lâyı ben verdim
Babanla vâliden beyninde her ne var ise söyle
Sana Câvid Bey¹¹ bu rütbe-i bâlâyı ben verdim
Niçin Jön Türklerin idâmına fetvâyı vermezsin
Sana mîr-i Cemâl¹² o hil’ât-ı beyzâyı ben verdim
“Hamîdâ” nısf-ı şebde gönderirdim nefye şübbânı
Bu mebhasda meâl-i “ellezî esrâ”yı ben verdim*

Bir taraftan Abdülhamit hicvedilirken diğer taraftan 40. sayıda yer alan “Bugün On Temmuz İyd-ı Ekber-i Millîsi” başlıklı yazıda meşrutiyetin ilânının yıl dönümü münasebetiyle 10 Temmuz’un önemi üzerinde durulur. Abdülhamit dönemi kötülenir. Yine aynı sayıda “Mebde-i Saadet-i Osmanîyyan” başlıklı yazıda Hareket Ordusu’nun 31 Mart Vakası’nda gösterdiği başarıdan bahsedilir ve ordu, padişah, meclis övülür.

Yeni yönetimle ilgili bu tür övgü dolu yazıların yanında II. Meşrutiyet’in ilânından bir süre sonra hükümetin aksayan tarafları *Edeb Yahu*’nun hicivlerinden kurtulamaz.

25. sayıda “Ne Var Ne Yok” başlıklı yazıda adam kıtlığı bahane edilerek devlet görevlerine, ehil olmayan kişilerin getirilmesi hicvedilir. Yanya Vilayeti Vali vekâletine tayin edilen *İzmir* gazetesi eski imtiyaz sahibi Bıçakçızade Hakkı Bey de bunlardan biridir. 45. sayıda *Edeb Yahu*’nun başyazarı Nüzhet Hatîfî’nin “Muhavere” başlıklı yazısında mizahî

⁸ Mekke ile Medine arasında bir mevziin ismi (*Edeb Yahu*’nun notu).

⁹ Mütevakkıbe İngiltere kraliçesi (*Edeb Yahu*’nun notu).

¹⁰ Arap İzzet (*Edeb Yahu*’nun notu).

¹¹ Sadr-ı esbak Rıfat Paşazade maktûl Cavid Bey (*Edeb Yahu*’nun notu).

¹² Şeyhülislam-ı esbak Cemal Molla (*Edeb Yahu*’nun notu).

bir dille yolsuzluklardan ve hükûmetin yolsuzlukları takip edeceği yerde yolsuzlukları ortaya koyanların dava edildiğinden bahsedilir. 57. sayıda İzmir sermüstantikliğinden kadro harici Niyazi'nin "Mebusan-ı Kiram Hazeratının Nazar-ı İnsaf ve Dikkatine-Açık Arıza" başlıklı yazısında Tensikat Kanunu'nun halk arasında hükûmet aleyhinde uyandırdığı tepkilerden söz edilmekte, hatta bu kanun 31 Mart Olayı'nın en önemli sebebi olarak gösterilmektedir. Yazar kanunun uygulayıcılarını da yaptıkları haksızlıklar yüzünden eleştirmektedir.

Edeb Yahu'da üzerinde durulan meseleler arasında belediye hizmetlerinde görülen aksaklıklar da yer alır. 10. sayıda Çorakkapısı Kavağı'yla Kasaba şimendüfer istasyonu arasında on metrelik kadar yolun bozukluğundan, burada taşların fenalığından ortaya çıkan gölcüklerden şikâyet edilir. 21. sayıda Tilkilik'ten Kadri'nin "Zabıtasızlığın Tesiri" başlıklı, sokakların güvenli olmadığına dair mizahî bir yazısı vardır. Yine Tilkilik'ten Kadri'nin 23. sayıda yer alan "Ne Var Ne Yok" başlıklı yazısında belediyede icraatın olmadığı söylenerek sabah vakitleri Kordon'un perişan hâli tasvir edilir.

44. sayıda Nüzhet Hatifi'nin kaleme aldığı ve "Sermuharrimizin Kasaba'dan Gönderdiği Mektup" başlığıyla yayımlanan yazıda Kasaba'da zeybeklerin vahşi hâlleri ve işledikleri cinayetler üzerinde durularak bu olaylar karşısında hükûmetin, zabitanın bir şey yapmamasından şikâyet edilir.

Yönetimden kaynaklanan meselelerin yanında gündelik hayatla ilgili yazılara da yer verilir. Sohbet tarzında kaleme alınmış bu yazılar, o dönemin sosyal hayatını yansıtmaları bakımından oldukça dikkate değer. 28. sayıda Tilkilik'ten Kadri'nin oldukça samimî ve mizahî bir üslûpla kaleme aldığı "Hasbihal ve Yâd-ı Mazi" başlıklı yazıda eski hayat tarzı yâd edilerek, yeni hayat tarzı ise eleştirilerek giyim kuşam ve bayram eğlenceleri bakımından karşılaştırılır. Dayanıklı olan ve değişik şekillerde kullanılan "şalvar"la kullanışlı olmayan "pantolon" şöyle karşılaştırılır:

Aklıma geldikçe müteessir olurum. Ne idi evvelki tarz-ı telebbüs. Şalvar. Döne döne sekiz sene giy. Sonra içini dışına çevirtsekiz daha giy, hatta "Sekiz senede bir çevrilir-Mısır verilir"¹³ diye bilmece bile olmuştur. Giyilmeyecek bir hâle gelip evdeki işgüzarların eline geçti mi bohça kenarı, abajurluk, fincan tepsilerine, gaz iskemlelerine örtü, pencerelere, dolap önlerine, hücre içlerine yaygı, eskilere yama, kaşık torbası, saat kesesi, hülasa daha

¹³ İngilizler şalvar da giyemez, ama nasıl oldu da bilmeceyi bilebildiler (*Edeb Yahu*'nun notu).

neler neler. Yalnız yemeklere kullanamazlar. Mümkün olsa tavada kızartıp şuruba atıp onu da yedirirler.

(....)

Fakat pantolon öyle mi ya! En birinci terziye, mesela Luk'a yahut Vasil'e git, beş lira ver. Âlâsından bir takım kestir, daha seneyi bitirmeden setre yakasından, pantolon paçasından gider. Ni-hayet bir bardakla iki fincana Yahudi'yi aldatırlar.

Çocukluk yıllarına özlemle bakan yazarın kanaatine göre, eskiyle karşılaştırıldığında yeni eğlencelerde de gitgide bir bozulma ve zevksizlik gözlenmektedir:

Çocuk idim. Hayal meyal aklım erer. Semtimizin en şaşaalı, en namdar mahalli Pazaryeri'dir. Bayramlarda mevki-i mahsusuna kız, oğlan binlerce çocuk birikir. Mahalle delikanlıları hep bir kıyafette giyinirler, kuşanırlar, bir tarafta otururlardı. Davul zurna emirlerine müheyya. Kılık kıyafet düzgün, başta uzun dar Beyoğlu fes balkaymak veya çitariden bir kavuşturma. Penbezar gömlek, zeytin yaprağı, barutî kırmalı küfeli hokka gibi bir şalvar üzerine soldan sağa indirme yama, püskürtme Trablus yahut dede yadigârı Lahur kuşak, vücuda yapışır bir yelek, onun üzerine dar, zorla giyilir kadife kol kapaklı bir mintan (nîm-ten), omuza sıkışdırma sırmalı bir çevre, ayakta sakız gibi çorap, ismarlama bağcık fiyonklu parlak kundura, boyundan geçme sallama gümüş kordona merbut, belde kapaklı Serkisof saat, yanı başında ev örgüsü bayram hediyesi zürafa para kesesi, içinde her cins para, gümüş tabaka, bıyıklar maşalı, ince perdaht traş. Ha az kalsın unutacaktım. Ha deyin-ce meydan alır gümüş saplı kama. Hey gidi zamanlar hey!

Yine Tilkilik'ten Kadri'nin 29. sayıda "Güft u Gû", 31. sayıda "İşin Doğrusu" ve 33. sayıda "Ne Var Ne Yok" başlıklı mizahî yazıları, XX. yüzyıl başlarında İzmir'in kıraathaneleri, alafranga hayat, mektep hayatı, tatil günlerinde yapılan vapur yolculukları, renkli panayır sahneleri gibi günlük hayat hakkında fikir vermektedir.

"Ne Var Ne Yok" başlıklı yazısında ise eski mektep hayatı şöyle anlatılır:

Bizim vaktimizde kuru tahtalarda keçeci çırağı gibi diz çöküp sallanmadan hâlimiz haraptı. O zamanlar kıraat bile ezberdi. Bin türlü helecan içinde kuru, parlak değneğin karşısında Hudâ-negerde ezber-i ibareden ezkaza "vav"ı unutsan hoca efendi adamı "vav"şekline sokasıya kadar kıvrandırırđı. Mukteza-yı beşeriyet olabilir a! Ertesi gün "he"yi unutursan önünde "he" şekline giresiye kadar ateş kesilmiş hocanın karşısında kaynar yaş dökmeğe

mecbur kalırsın. Hülâsa elifden “ye”ye kadar eşkâl-i hurufla¹⁴ girip çıkmadan tabir-i caizse bukalemun-huruf olmadan mektepten çıkmak eski talebelerin hiçbirine nasip olmayan bahtiyarlıklardandır. Bizim sahib-i imtiyaz, benim kolayıma “elif” şekline girmek geldiğinden ben ondan ayrılmazdım diyor.

Aynı yazıda yer alan panayır sahnesi, bir panayırda uyulması gereken usulleri, özellikle âşıkların hâl ve hareketlerini oldukça canlı bir gözlem gücüyle mizahî bir üslupla vermektedir:

O akşam Aya Triada panayırı da varmış. Panayır meraklısı ne kadar şık, karanfil bıyık, turna göz, tatlı söz, şişman kıvrıkcık, karaman, adı yaman, iri boy, omuzu çıkık, beli kırık, lâternacı, fiyakacı, sokulgan, esmer, beyaz, yağız, kahverengi, ince, kalın, uzun, kısa, kavgacı, coşkulu, paralı, meteliksiz, hampacı varsa hep ayakta bilet alıyorlar. Hep panayırıcı.

Panayır deyip geçme. Usulü varmış. Usulsüz gittin mi yoruluktan başka bir şey öğrenemezmişsin. Meselâ karşı karşıya gelindi mi göğüs körük gibi işleyecekmiş. “Yandım ateşlere ey meh seni gördüm görelî” demek istenilirse lokmacının yanında yanan meşalenin karşısına geçilip hayran hayran bakılacakmış. Eğer “Seni vefasız, seni yalancı” demek matlupsa gözler nîm süzülerek kelle sallanacakmış.

Yok bu da nâ-bemahal düşüp de “Sana bir şey söyleyeceğim” demek istenilirse sağ elinin şehadet parmağı dudaklara dokundurulup çekilecekmiş, hasret kaldım manasına mendil koklanacakmış. Kıskanıyorum nüktesi sarf edilmek için de mendil ısırlanacakmış. Cesaretini arttırıp panayır dayağını göze aldırınlar da bulunuyor. Panayır meraklılarından birinin işarete girişerek önünü ardını görmez bir hâlde adımlarını atarken ayağını taşa aldırıp yuvarlandığı haber veriliyor. İşte haritada bu da var. Tarafımızdan o zata geçmiş olsun.

Yine 52. sayıda Kadri imzasıyla yer alan “Musahabe-Kahvede Bir Gece ve Muhitimiz”, gün boyunca çalışıp yorulan erkeklerin, akşamları kahvelerde nasıl vakit geçirdiklerini anlatan oldukça canlı tasvirler içeren bir yazıdır.

Kadri'nin dışında başmuharrir Nüzhet Hatifi'nin N. H. imzasıyla 43. ve 44. sayılarda kaleme aldığı “Muhavere” başlıklı kısımlarda da yer yer günlük hayata dair problemler dile getirilmektedir.

¹⁴ Zaten sınıfta “hemze”, “elif” gibi oturmağa mahkûm olduğundan zikrinden sarf-ı nazar edildi (*Edeb Yahu*'nun notu).

Siyasî, sosyal, günlük hayatla ilgili yazıların dışında derginin edebî yönüne baktığımızda, özellikle ilk sayılarda dergiye gerek mizacıyla gerekse hicivleriyle kimlik kazandıran Şair Eşref'tir. Onun sayesinde dergi başlarda tam anlamıyla hiciv oklarını hiç sakınmadan hedefine saplayan bir mizah dergisi hüviyetindedir. İlk sayılarda daha yoğun olmakla birlikte Eşref'in 30. sayıya kadar eserleri yayımlanmış, onunla ilgili anekdotlara, fıkralara yer verilmiştir. Kocakulak İbrahim Efendi'ye mersiye, Kırkağaç naibine yazdığı şikâyetname, Defter-i Amâl yahut İtiraf-ı Cürm, Tasvir-i Ahval yahut İzhar-ı Melâl, Şitaiyye, Bitlis valisi Arif Paşa'yı hicvettiği kaside gibi hacimli şiirleriyle pek çok kıta ve gazeli yayımlanır. Bunların büyük bir kısmı II. Abdülhamit döneminde yazılmış ve daha önce yayımlanmış hicivler, bir kısmı da II. Meşrutiyet döneminin siyaset ve basın hayatına yönelik hicivlerdir¹⁵.

7. sayıda "İstanbul'dan Varaka" başlıklı Salih Saim'in mektubunda Eşref'e yönelik had safhada övgüler yer almaktadır. Yine aynı sayıda *Karagöz* gazetesinin Eşref'e iltifat yolunda yazdığı bir kıtaya yer verilir. 8. sayıda Halil Edip'in Eşref'e İstanbul'dan gönderdiği mesnevi tarzında yazılmış "Mektub-ı Manzum"u oldukça hacimli bir eserdir.

Esselâm ey güzîde-i fitrat
Fahr-ı ahrâr u umde-i ümmet

beytiyle başlayan bu uzun manzumede Halil Edib, Eşref'i yaşantısıyla, çektiği sıkıntılarla, eserleriyle yücelterek anlatır. Eşref'in yanı sıra kimi yerde kendisinden, Hersekli Arif Hikmet'in büyüklüğünden, Neyzen Tevfik'in güzel ney üfleyişinden, kayda gelmeyen tabiatından da bahseder. 16-19. sayılar arasında yer alan, gazetenin imtiyaz sahibi Remzi Zeytinoğlu'nun İstanbul izlenimlerini konu alan yazılarda Eşref sürekli hatırlanan birisidir. 17. sayıda yer alan "Musahabe" başlıklı yazıda Hoca Hayret Efendi'yle gerçekleşen bir sohbet aktarılır. Bu sohbet esnasında Hayret, Şair Eşref hakkında övgü dolu sözler sarf eder. Ayrıca, bir vakitler Eşref'in kendisini hicvettiği bir kıtayı hatırlatmaları üzerine o da, Eşref hakkında söylediği methiyeyi okur. 21. sayıda ise "İdarehanemizde Konser" başlıklı yazıdan Eşref'in Adana vali muavinliğine tayini üzerine *Edeb Yahu* idarehanesinde oldukça renkli bir konser düzenlendiğini öğreniriz.

Şair Eşref'in fıkraları da dergiyi canlı kılmaktadır. 9. sayıda Eşref'in ormanların katledilmesinin önüne geçmek için bulduğu çözüm oldukça zekice ve komiktir:

¹⁵ Şair Eşref'in hayatı ve eserleri hakkında bk. (Huyugüzel-Çağın 2006; Çağın 2007).

Sermuharririmiz Garbi Karaağaç kaymakamı bulunduğu zaman ormanları kesmek hususunda ahaliden ziyade orman memurlarından bizar olması üzerine bazı güzel ormanlara “Burada Karaca Hamza Dede yatar” diye bir iplik bağlamış, umum köylüler de itikad ederek hâlâ ip bağlamakta devam etmekte bulunmuştur. O ormanlara ondan sonra hem orman memurlarının hem de ahali-i kurânın dest-i hasarı yetişememiştir. Hâlâ gelip gidenlerden işitiyoruz ki oraları zümrüt gibi balta değmedik ağaçlıktır.

28. sayıda anlatılan Sultan Salih fıkrası ise espri kıymeti kadar dönemin siyasî yapısını eleştirmesi bakımından da dikkate değer:

Şair-i ateşzeban Cenab-ı Eşref’le birgün esna-yı hasbıhali-mizde mumailleh bir tavr-ı müteessirane ile:

-Yahu Sultan Salih zamanı ne iyi geçmişti! Bu millet onun zamanında ne kadar âsude günler geçirdi. Öyle bir büyük padişahımız daha gelmedi, dedi. Ben:

-Aman Eşref! Bizim Sultan Salih namında padişahımız geldi mi, dedim. Eşref:

-Gelmediği için değil mi ki en büyük padişah odur, cevabını verdi.

Eşref gibi İttihat ve Terakki Cemiyetinin örgütlenmesinde rolü olan Hafız İsmail’in¹⁶ de derginin 5-31. sayılarında şiirleri ve yazıları yer almaktadır. Aynı zamanda Eşref’in başyazarlıktan çekilmesi üzerine 27. sayıda derginin başyazarlığını üstlendiğini görmekteyiz. Genellikle kıta ve gazel şekilleriyle geleneksel tarzda söylenmiş olan şiirler özellikle Muallim Naci ve Eşref’in edasını hatırlatmaktadır. Aşk temasını ele aldığı, bedbin ve rindane tonda söylediği manzumelerinin dışında kendisinin ve “şerik-i felaketim” dediği Tevfik Nevzat’ın mahkûmiyeti dolayısıyla “cinayet reisi”ni hicvettiği kıtaları vardır. Nr. 22’de Tevfik Nevzat’ın ağzından cinayet reisi şöyle hicvedilir:

*Olur, belki dedim. Mazlûmunu zâlim unutmuştur.
Sana şu resmimi ukbâdan aldırırım da gönderdim.
Eğer hürriyeti idrâk edeydim ben de mecliste
Senin ahvâlini tasvîr için zâlim, söz isterdim.*

¹⁶ Hafız İsmail Hakkı (1874-Ağustos 1930) Sultan Abdülhamit, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde ihtiraslı kişiliği ve muhalif tutumuyla dikkati çeken İzmirli yazarlardan ve 150’liklere dâhil edilmiş siyasî mahkûmlardandır (Huyugüzel 2000: 267-274).

Ayrıca nr. 29'da Mehmet Reşat'ın tahta çıkışı münasebetiyle söylenmiş bir kıtası ve yine "Şanlı Hürriyet Ordusuna Tazmin" başlıklı diğer bir kıtası yer almaktadır.

Hafız İsmail'in, şiirlerinin yanı sıra ciddi tarzda kaleme aldığı neşirleri de yayımlanır. 5. sayıda "Biraz da Ciddi" başlığı altında, Şair Eşref hicivleri ve kişiliği bakımından övülerek şairin şiirlerini ve *Şah ve Padişah* kitabını izinsiz neşreden kişiler hicvedilir. 20. sayıda "Bu da Geçer Yahu" başlıklı yazısında hayata rindane bakan, düzeltemediğimiz durumlar karşısında tevekkül ederek "Bu da Geçer Yahu" diyen rintlerle, âlemin bütün işleriyle alâkaları pek güçlü olan siyasetçiler karşılaştırılır ve kendisini de dâhil ettiği birinci gruba karşı ikinci grup hicvedilir. 27. sayıda "İfade-i Mahsusa-Edeb Yahu" başlıklı yazısında Şair Eşref'in gazeteden çekildiğini duyurur ve kendisinin de muharriri olduğu *Edeb Yahu*'nun bundan sonra da eski tarzını devam ettireceğini ifade eder. Yine aynı sayıda "Güft u Gü" başlıklı 31 Mart Vakası'nın İzmir'deki akisleri üzerinde duran ve bu olayı kınayan bir yazısı yer alır. 28. sayıda "Abdülhamid-i Sani'nin Hal'i Meselesi" başlıklı hacimli yazısında Abdülhamit ve istibdad yerilmektedir. 31. sayıda Hafız İsmail'in *İttihat* gazetesinde Mehmet Faik'in "Mekteplilerle Mektepsizler" başlıklı bir yazısı üzerine kaleme aldığı "Bir Cevab-ı Mecburî" başlıklı polemigi yer alır. Mehmet Faik, Hafız İsmail'in kısa bir süre önce *Köylü* gazetesine yazmış olduğu başmakaleye itiraz etmektedir. Hafız İsmail bu yazıda Hüseyin Cahit [Yalçın]'ın basın hayatında mekteplilere daha ayrıcalıklı bir yer vermesine karşı çıkmaktadır.

Dergide hicivleri yayımlanan bir başka şair Dölekzade Mehmet Nuri'dir¹⁷. Şairin 7. ve 10. sayıda Abdülhamit istibdadını hicvettiği iki manzumesi yer almaktadır. Geleneksel tarzda yazılmış ve özellikle Eşref'in etkisi hissedilen bu manzumelerden ilki on iki bentlik bir murabba, diğeri Eşref'in "lazımsa" redifli manzumesine nazire olarak söylenmiş otuz bir beyitlik kasidedir. 11. sayıda kaside formunda kendi çaresizliğini, bedbin ruh hâlini anlattığı bir arzuhal yer almaktadır. Arzuhal, Mehmet Nuri Efendi'nin hayatı hakkında bilgi veren şu cümleyle takdim edilmiştir:

Serfirazân-ı şuara-yı ümmetten Kasabalı Dölekzade Mehmet Nuri Efendi'nin zaman-ı istibdatta bazı politika töhmetiyle Akseki

¹⁷ Mehmet Nuri (1868-1916?) Ege ve İzmir çevresinin fazla tanınmamış şairlerindendir. II. Meşrutiyet'ten önce bir iş için gittiği Konya'da bir gazetede yayımladığı bir şiir yüzünden tutuklanmış ve uzun süre hapis yatmıştır. Şiir ve yazıları, *İzmir* gazetesi, *Gencine-i Edeb* dergisi ve *Edeb Yahu*'da yayımlanmıştır (Huyugüzel 2000: 361-362).

hapishanesinde bulunduğu zaman yine istibdat menfilerinden kaza kaymakamı Nahit Beye yazdığı manzum (...).

Yine 46. sayıda İran Vakası hakkında bir İranlı lisanından söylemiş olduğu hiciv tarzındaki kasidesi yer almaktadır.

Jön Türklere ve ara nesil yazarlarından olan Abdülhalim Memduh'un¹⁸ derginin 13-23. sayıları arasında Şair Eşref'in *II. Deccal* kitabında yer alan, Abdülhamit başta olmak üzere dönemin birinci sınıf idarecilerini hicvettiği "Seyfullahü'l- Meslûl Ala-A'daü'r-Resul" başlıklı uzun kasidesine yazdığı tahmis yer almaktadır.

Abdülhalim Memduh'un 24. sayıda "Bir Nasıyeye" ithafıyla Abdülhak Hamit'e övgü mahiyetinde yazılmış sekiz dörtlükten oluşan bir manzumesi yayımlanır. İlk kıtada Hamit "büyük rehber" olarak övülür:

*Sen açtın ey yüce hilkat, ey âsümân-ı büleld
Bize serâir-i vicdân u fikri ser-tâ-ser
Ve sen, yine bize hissetmeyi, düşünmeyi hep
Meâsirin ile öğrettin, ey büyük rehber!*

Ayrıca 26. sayıda hikemî-dinî mahiyette bir gazeli yer almaktadır.

Şair Eşref'in başyazarlığını yaptığı *Eşref/Musavver Eşref* dergisinde de şiirlerine rastladığımız Adanalı Ziya'nın¹⁹ *Edeb Yahu*'da tespit edebildiğimiz üç manzumesi vardır. 13. sayıda İstibdat devrinde söylediği belirtilen bedbin-hiciv tonunda söylenmiş beş bentlik bir manzume, 14. sayıda yine bedbin tonda bir gazeli, 15. sayıda vatanla kendisini özdeşleştirdiği şu kıtası yayımlanmıştır:

*Sen erbâb-ı hamîyyetten cüdâsın
Ben ihvân-ı vefâdan bî-nasîbim
Bana bârî kerem kıl, iltîfat et
Vatan! Ben de sana benzer garîbim*

Sultan Abdülhamit ve II. Meşrutiyet dönemlerinde İzmir basınında şiirleri görülen, fazla tanınmamış bir şair olan Goloslu Hayri'nin²⁰ *Edeb Yahu*'nun 14, 15, 16. sayılarında üç gazeli yayımlanmıştır.

¹⁸ Abdülhalim Memduh ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bk. (Huyugüzel 2000: 14-19).

¹⁹ Ziya (Adanalı). Şair (Adana 1859-Afyon 1932) Adana Rüştiyesini bitirdi. Ziya Paşa'nın Adana valiliği sırasında kendisiyle tanışarak tahsil için İstanbul'a gönderildi. Alkol düşkünlüğü yüzünden sefilâne bir hayat yaşadı. Bazı şiirleri Afyon'da yayımlanan *Taşpınar* dergisinde çıkmıştır (İnal 1988: 2066-2074; "Ziya" 1993: 660).

²⁰ Ö. Faruk Huyugüzel, Goloslu Hayri'nin (1862-1914) Muallim Naci, Eşref ve

İsmail Safa'nın 30-33. sayılar arasında Damat Mahmut Paşa'nın Donanma Kasidesi'ne yazdığı tahmis yer almaktadır. Aynı kasidenin Faik Paşa²¹ tarafından yapılmış bir başka tahmisi de 34-37. sayılarda yayımlanmıştır. Faik Paşa, II. Meşrutiyet öncesinde İzmir fikir ve edebiyat çevrelerinin önemli isimlerindedir. Bu tahminin dışında Faik Paşa'nın 38. sayıda mesnevî tarzında Damat Mahmut Paşa'ya hitaben yazmış olduğu, övgü mahiyetinde "Manzum Mektub"u yayımlanır.

Az çok bilinen bu şairlerin dışında haklarında hiçbir bilgiye sahip olmadığımız, dergide ikiden fazla şiiri yayımlanmış olan şairler vardır.

Hafid-i Vahdetî Suûd imzasına 18-52. sayılar arasında rastlarız. Bunlar gazel ve kıta şekilleriyle genellikle rindçe-tasavvufî eda ile söylenmiş manzumelerdir. 52. sayıda Müstecabizade İsmet'in bir gazeline nazire olarak söylenmiş manzumenin altında şairin ismi "Hattat Vahdeti Efendi Hafidi Suud" şeklinde verilmektedir.

Ahmet Tahir imzasına da 31-39. sayılar arasında rastlarız. Bunların çoğu mesnevî, gazel, kıta nazım şekilleriyle yazılmış, Abdülhamit istibdadına son veren, II. Meşrutiyet yönetimini öven, millî duygularla söylenmiş manzumelerdir.

Ezine'den Mehmet Kasım'ın 33, 34, 35. sayılarda Abdülhamit'in tahttan indirilişi ve Sultan Reşat'ın tahta çıkışına dair söylediği hiciv ve övgü kıtaları yer almaktadır.

Haklarında herhangi bir bilgiye sahip olmadığımız şairlerin içinde Eşme'den Nadire en çok şiiri yayımlanan şair olarak karşımıza çıkmaktadır. 29-57. sayılar arasında daha çok sosyal muhtevalı, sade dille söylenmiş manzumeleriyle dikkati çekmektedir. "Keşkûl-bedest Bir Masum Hakkında" başlıklı manzumede muhtaç bir çocuğun perişan hali, "Tıfl-ı Nevzadın Kuzusuyla Hasbihali" şiirinde kır hayatı anlatılır. "Mekteb" başlıklı şiirde, çalışması için çocuğuna nasihatte bulunur. Bunların yanı sıra aşk şiirleri ve 10 Temmuz heyecanıyla yazılmış şiirleri de vardır.

Sürekli yazmalarıyla derginin şair kadrosunu oluşturan bu isimlerin dışında şiirlerine bir iki yerde rastladığımız isimler de şunlardır:

Tokadizade Şekip'in sohbetlerinde bulunduğunu ve şiirlerinin eski tarzda, yani Muallim Naci'nin şiirlerine benzer şekilde yazılmış tasavvufî bir hava taşıyan harabat şiirleri olduğunu belirtmektedir (Huyugüzel 2000: 222).

²¹ Sadrazam Kâmil Paşa'nın damadı olan Mehmet Faik Paşa (1869-1912) II. Meşrutiyet öncesinde İzmir'de, Jön Türk hareketine sempati duyan kişileri kollamış ve Kâmil Paşa'yı da bu kişileri himaye etmeye sevk etmiştir. Bu dönemde Eşref, Tevfik Nevzat, Abdülhalim Memduh, Şeyh Nurettin, Kadınhanlı Emin Efendi gibi fikir ve sanat adamlarının oluşturduğu edebiyat çevrelerinde bulunmuştur (Huyugüzel 2000: 336-339).

G. (Kaf)., (Kef). M., H. Y., (Elif). (Kaf)., (Ayın). Ş., Hazanî, Manisa mebusu Mansurizade Said, Hukuk-ı Şahane sınıfından ve müderrislerinden Çelebizade, Mithat Cemal Kuntay, M. Kâmil, Kasabadan Nuri, Kırkağaçlı Hüseyin Cevat, Müstecabizade İsmet, Diyarbakir bidayet başkâtibi Nâili, Faruk, M. N., Alaşehir'den Hüseyin Avni, Milas'tan İlyas Sadî, Muharrem Hasbî, Uşak: Asım, (Elif). R., Karşıyaka: (Sin). Nejad, Ermenekli Hasan Rüştü, Mustafa Şatım, Nekregû ile Pişekârı.

Yoğun olarak ciddî veya mizahî şiirlere yer veren *Edeb Yahu*'nun özellikle son sayılarında dört hikâye, bir de mensur şiir yayımlanır. Nüzhet Hatifi'nin 43-45. sayılarda yayımlanan başlıksız hikâyesi hamile olan genç karısını ve annesini ihmal ederek başka bir kadınla macera yaşayan bir gencin hazin sonunu anlatmaktadır. 46. sayıda, yazarı belli olmayan Raif Vecdi'nin çevirdiği bir hikâye yer alır. Hikâyede, kendisini doktor olarak tanıtan bir nahiye müdürünün dalaveresi anlatılmaktadır.

56. sayıda Fuat Cemal'in "Kadersiz Bir Kızın Sergüzeşti" ve 56 ve 57. sayılarda daha önceki sayılarda şiirleri yayımlanan Nadire'nin "Vefa" adlı hikâyeleri yer alır. İlk hikâyede Seniye adlı bir kızın sevmediği biriyle evlenmesi ve bir süre sonra kocası tarafından aldatılması, sonunda da hazin ölümü anlatılır. Diğer hikâyede ise, Vefa adında bir gencin okuma gayreti ve başına gelen talihsiz olaylar konu edilir.

Hikâyelerin dışında 44. sayıda Rıdvan Neziye'nin "Hülya" başlıklı mensur şiiri vardır. Bir mekteplinin dört yıl sonraki hayalleri, özellikle evleneceği eşine dair kurduğu hayaller anlatılır.

Şiir ve hikâye gibi edebî eserlerin yanında özellikle son sayılarda az da olsa tiyatro ile ilgili duyurulara ve tiyatro hakkında yazılara yer verilir.

17. sayıda Osmanlı Millî Tiyatrosu ve Heveskâran Cemiyetinin İzmir'de on oyun sergileyeceği duyurulur. Yine 52. sayıda "İlan: Millî Osmanlı Tiyatrosu" başlığı altında *Yeniçeri Devrinde Bir Batakhane* adlı piyesin oynanacağı duyurulur. Övgüyle bahsedilen piyesin konusu, Sultan Mahmut devrinde geçen bir yeniçeri ayaklanmasıdır.

43. sayıda, Süleyman Sami'nin İzmir'deki tiyatrolar hakkında bilgi veren "Tiyatro" başlıklı bir yazısı vardır. Kordon'a ve daha birkaç yere açılan tiyatrolara halkın son derece rağbet gösterdiğinden bahsedilir. Buna rağmen Kordon'da Galinos'un, Keçeciler içinde Sezaî Efendi'nin tiyatroları batı tiyatrolarıyla karşılaştırıldığında zayıf bulunur ve özellikle tiyatronun bir "mektep", bir "mekteb-i edeb" olduğu vurgulanır. Ayrıca Sezaî'nin tiyatrosunda oynanan *Midhat Paşa-yahut-Hükm-i İdam* dramının kritiği yapılarak Midhat Paşa rolünde olan Sezaî Bey ve diğer oyuncular başarısız bulunur.

46. sayıda N. H. imzasıyla (Nüzhet Hatifi olmalı) kaleme alınan mizahî muhavere de İzmir'deki tiyatrolar ve tiyatro seyircisi eleştirilir. Ayrıca Sezaî ve Kordon'daki Kukuli Tiyatrosu'ndaki oyunlardan bahsedilir.

Genel itibariyle mizahtan uzaklaşan *Ebeb Yahu*'nun son sayılarında felsefî diyebileceğimiz yazılar da vardır. 52 ve 56. sayılarda Mehmet Sait'in ciddî üslupla kaleme aldığı iki yazı yer almaktadır. Bunlardan ilkinde insan hayatında önemli olan "hayal" ve "gelecek fikri" üzerinde durulurken "İhtiyaç" başlıklı diğer yazıda canlıların yaşamak için ihtiyaç duydukları unsurlardan söz edilir.

Sonuç olarak II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra bir yıldan fazla bir süre İzmir'de siyasî ve sosyal hayatın nabzını tutmuş olan *Edeb Yahu*'nun, aynı zamanda edebî yönüyle de zengin sayılabilecek bir gazete olduğunu söyleyebiliriz. Her ne kadar aynı dönemde İstanbul'da yayın hayatını sürdüren, batılı modern karikatürleriyle Türk mizahına azımsanamayacak katkıları olan *Kalem*'in çizgisine yetişemese de *Edeb Yahu*, Şair Eşref başta olmak üzere Tilkilik'ten Kadri, Nüzhet Hatifi, Halil Edip, Hafız İsmail, Abdülhalim Memduh, Adanalı Ziya gibi güçlü kalemleri içinde barındırmasıyla ses getirmiş olan bir gazetedir. Gülmecenin ön planda olduğu yazıları, fıkraları, ve mizahî muhavereleriyle de ilk sayısından son sayısına kadar belli bir seviyeyi korumuş, galiz söze düşmemiştir.

Gazete ve Dergi İlanları

-“Âlem-i matbuata revnak veren *Mizanü'l-Hukuk* gazetesini tebrik ile devam-ı intişarını temenni eyleriz.” (nr. 2, 10 Teşrinievvel 1324, s. 2).

-“*Resimli Kitap*

Birçok asâr-ı nefise ve tesavîr-i ber-güzideyi ihtiva eden bu risale-nin ikinci nüshası da ziynetsâz-ı âlem-i matbuat olmuştur. Kıymetşinasan-ı ilm ü edebe bilhassa tavsiye eyleriz.” (nr. 5, 1 Teşrinisani 1324, s. 4).

-“*Edebî Serbest İzmir Gazetesi*

Birçok makalat-ı nefiseye cilvegah-ı intişar olan haftalık İzmir refikimizi tebrik eyleriz.” (nr.5, 1 Teşrinisani 1324, s. 4).

-“Bu kere sahne-i intişara vaz' olunan *İbiş* nam komik arkadaşımızı kakhahalarla tebrik eder, devam-ı intişarını ve yeni yeni tuhafıklar bulmasını an-samimu'l-kalp dua ederiz.” (nr. 6, 8 Teşrinisani 1324, s. 4).

-“*Musavver Muhit*

16 büyük sahife, 25 resim, haftalık Resimli Gazete (Resimli Kitap)

idarehanesi tarafından neşrolunan bu büyük ve mühim gazete haftalık risaleler miyanında en mükemmel ve en nefesidir. 1 numaralı nüshası neşr olunmuştur. 1 nüshasının fiyatı 50 para olup abonesi seneliği 80 kuruş, altı aylığı 45 kuruştur. Abonelere müteaddid hediyesi vardır. İdarehaneleri: Dersaadet'te, yeni postahane arkasında, eski zabıta sokağında 2 numaralı daire-i mahsusadır.” (nr. 9, 29 Teşrinisani 1324, s. 4).

-“İstanbul’da intişara başlayan *Efkâr-ı Millet* ve Trabzon’da çıkan *Haber Anası* refiklerimizi tebrik ve devam-ı muvaffakiyetleri temenni olunur.” (nr. 17, 24 Kanunisani 1324, s. 4).

-“*Alem Gazetesi*

Bu defa ziyetsâz-ı âlem-i matbuat olan *Alem* refikimizin birinci nüshası manzurumuz oldu. Hâvî olduğu resimlerin mükemmeliyeti büyük bir tab’-ı selimin mahsulü olduğuna delalet eden bu nüsha-yı nefiseyi cidden şayan-ı takdir ve tahsin bulduk. Ümitvarız ki kariin-i kiramın mazhar-ı rağbetleri olur. Refik-i muhteremimizi tebrik eder, muvaffakiyetlerini temenni eyleriz.” (nr. 19, 7 Şubat 1324, s. 4).

-“*İkbal-i Millet-Şems*

“Dersaadet’te intişara başlayan *İkbal-i Millet*’le Konya’da tulu’ eden *Şems* refiklerimizi tebrik eder, nail-i muvaffakiyet olmalarını temenni eyleriz.” (nr. 20, 14 Şubat 1324, s. 4).

-“*Yıldız, İtimad, Pertev-i Adalet, Rehber-i İtidal*

Üsküp’te doğan *Yıldız*’la Dersaadet’te intişar eden *İtimad, Pertev-i Adalet* ve Adana’dan gelen *Rehber-i İtidal* refiklerimizi tebrik ile devam-ı muvaffakiyetlerini temenni eyleriz.” (nr. 22, 28 Şubat 1324, s. 4).

-“Bu kere mevki-i intişara vaz’ olunan *Manisa* refikimizi tebrik ve devam-ı intişarını temenni eyleriz.” (nr. 23, 7 Mart 1325, s. 4).

-“*Hilâl Gazetesi*

İstanbul’da intişara başlayan *Hilâl* refik-i muhteremimizi an-samîm tebrik eder, devam-ı intişarını temenni eyleriz. Bu gazete sair bakıyyetü’l-istibdad ceraide benzemeyip, tam meşrutiyet gazetesi olduğundan okumalarını karimize bilhassa tavsiye ederiz.” (nr. 28, 14 Nisan 1325, s. 4).

-“*Şimendüfer ve Şikayet* Refiklerimiz

Filibeli Ahmet Mithat Efendi biraderimizin Hayfa’da neşrine ibtidar eylediklerini, idarehanemize vürud eden nüshalarından anladığımız *Şimendüfer* refikimizle Dersaadet’te bir suret-i nefisede neşr olunmaya başlayan *Şikayet* arkadaşımızı tebrike müsaraat eyler ve devam-ı muvaffakiyetlerini temenni eyleriz.” (nr. 28, 14 Nisan 1325, s. 4).

-“*Şanlı Ordu*

Bu nam ile *Osmanlı Ziraat ve Ticaret* gazetesi sahib-i imtiyazı Salih Zeki Bey kardeşimizin Dersaadet’te yevmî bir gazete neşrine başladıkları idarehanemize vürûd eden nüshalarından müsteban oldu. Refik-i muhterememizi kemal-i hulus ile tebrike müsaraat ve muvaffak olmalarını eltaf-ı ilahiyeden istid’â eyleriz.” (nr. 30, 29 Nisan 1325, s. 4).

-“Tebrük

Bu kere intişara başlayan *Muharrir* refikimizi tebrik ve devam-ı intişarını temenni eyleriz.” (nr. 31, 9 Mayıs 1325, s. 4).

-“*Şehbal*

Gerek mündericatinın ehemmiyeti ve gerek resimlerinin nefasetiyle ceraid-i musavvere-i mevcude meyanında cidden bir mevki-i bülend ve mümtaz ihraz eden *Şehbal* risale-i manzûr-ı uyûn-ı iftiharımız oldu. Sahip ve müdürünü samim-i ruhumuzla tebrik eder ve karilerimiz ile bilcümle nefais-perverana tavsiye ederiz.” (nr. 31, 9 Mayıs 1325, s. 4).

-“Tebrük

“Bir suret-i nefise ve mükemmelede ziynetsâz-ı âlem-i matbuat olan *Devr-i Cedîd* refikimizi kemal-i samimiyetle tebrik eder ve karilerimize bu nefis risaleden her halde edinmelerini tavsiye eyleriz.” (nr. 32, 16 Mayıs 1325, s. 4).

-“Tebrük

Bu kere Rodos’ta intişara başlayan *Afitab* refikimizi tebrik ve devam-ı intişarını temenni eyleriz.” (nr. 33, 23 Mayıs 1325, s. 4).

-“İmtiyaz Talebi

Daire-i belediye tarafından *Keşmekeş* namında üsbûî bir gazete imtiyazı talep olunduğu rivayet edilmektedir. Refikimizin zuhurunu şimdiden tebrik eder ve devamını temenni eyleriz.” (nr. 35, 6 Haziran 1325, s. 2).

-“Tebrük

Trabzon’da *Haber Babası* namıyla intişara başlayan refikimizi tebrik ve devam-ı intişarını temenni ile beraber zevcesi *Haber Anası*’nın bir hayli zamandır âlem-i matbuatta görülmemesinden terk-i dağdağa-i hayat eylediği anlaşılmakla refikimize beyan-ı taziyet eyleriz.” (nr. 40, 10 Temmuz 1325, s. 3).

-“Tebrik

Neyyir-i Hakikat refikimizi son derece müterakki görüyoruz. Bu muvaffakiyetlerinden dolayı kendilerini tebrik ederiz.” (nr. 45, 18 Ağustos 1325, s. 3.).

-“Dünden itibaren mevki-i intişara vaz’ olunan vilayetimizin resmi gazetesini samim-i kalbimizle tebrik eder ve tevâlî-i intişarını temenni eyleriz.” (nr. 45, 18 Ağustos 1325, s. 3).

KAYNAKÇA

- ÇAĞIN, Şerife (2007), *Bir Hiciv Ustası Şair Eşref*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- ÇEVİKER, Turgut (1988), *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü 2*, Adam Yayınları, İstanbul.
- DUMAN, Hasan (2000), *Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828-1928)*, C.1, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara.
- HUYUGÜZEL, Ö. Faruk (1996), *1928’e Kadar İzmir’de Çıkmış Türkçe Kitap ve Süreli Yayınlar Kataloğu*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- HUYUGÜZEL, Ö. Faruk (2000), *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- HUYUGÜZEL, Ö. Faruk-ÇAĞIN, Şerife (2006), *Şair Eşref’in Hayatı ve Eserleri Hakkında*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal (1988), *Son Asır Türk Şairleri*, C. 4, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- “Ziya” (1993), *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 8, Dergâh Yayınları, İstanbul.

EKLER

